GAZETE YAZILARI

(HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, YENİ TÜRKİYE, YENİ GÜN)

Ziya Gökalp

Hazırlayanlar

Dr. Ali DUYMAZ - Dr. Salim ÇONOĞLU

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2387
KÜLTÜR SERİSİ: 1242

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-688-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
Koşuyolu Mah. Mahmut Yesari Cad. Nu: 76 • 34718 Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 546 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Çınar Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat A.Ş.
Koşuyolu Mah. Mahmut Yesari Cad. Nu: 76
Kadıköy-Istanbul
Tel: (0216) 546 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2026

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 7
"GAZETE YAZILARI" ÜZERİNE 11
HÂKİMİYET-İ MİLLİYE YAZILARI 23
FIRKALAR İÇTİMAİYATI 25
"Reyimi Kimlere Vermeliyim?" 25
Fırka Nedir? 31
Fırkaların Siyasî Tasnifi 37
Fırkaların İçtimaî Tasnifi 43
İngiltere ve Amerika'da Fırka Teşkilatı ve İnzibatı 48
İlim ve Siyaset 55
Türk Harsı ve Osmanlı Medeniyeti 61
Derunî Hayat 68
Millî Vicdanı Kuvvetlendirmek 73
Millî Tesanüdü Kuvvetlendirmek 80
İÇTİMAÎ SÜTUNLAR 86
Tam ve Medenî Bir Millet Olmak İçin Nelerimiz Eksik? 86
Arap Ailesi ve Türk Ailesi 91
Cahiliyet Ailesi ve İslâm Ailesi 96
İLMÎ İŞLER 101
Hars ve Medeniyet Üzerine Bir Mübahese 101
Ziya Gökalp Bey Üstadımızın Kıymetli Fikirleri 101
Muallimler Derneğinde İlmî Münakaşalar 107
Ziya Gökalp Bey'in Cumhuriyet Terbiyesine Dair Mütalaası 107
Ziya Gökalp Bey'in fikirleri: 107
YENİ TÜRKİYE YAZILARI 113
YENİ TÜRKİYE'NİN HEDEFLERİ 115
1. Irklar Arasında Müsavilik 115
2. Milletlerin Müsaviliği 120
3. Kadınla Erkeğin Müsaviliği 125
4. Kastların ve Sınıfların Müsaviliği 129

5. Milletlerin Sevişmesi 134
6. Suni Müsavatsızlıkların Kaldırılması ve
Tabiî Müsavatsızlıkların Onların Yerine İkamesi 139
7. İnsanlar Hürdürler 145
YENİ GÜN YAZILARI 149
Türk Mucizesi 151
Ferdî İnsanlar ve İçtimaî İnsanlar 158
Tarihî Maddecilik ve İçtimaî Mefkûrecilik 163
Türk Kimdir? 170
İnkılapçılık ve Muhafazakârlık 176
Hars Teşkilatı 181
KAVRAMLAR VE İSİMLER SÖZLÜĞÜ 189

SUNUŞ

Geçen yüzyılın başlarında başlayan ve imparatorluğun yıkılıp Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna giden yıllarda etki derecesi en yüksek fikir ve bilim adamlarının başında hiç şüphe yok ki Ziya Gökalp gelmektedir. "Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin Namık Kemal, fikirlerimin Ziya Gökalp'tır" diyen Mustafa Kemal, aslında bir bakıma bu gerçeği ifade etmektedir. Ziya Gökalp, büyük bir fikir adamıdır. Ama aynı zamanda çağının bütün modern ve pozitif bilgilerini bilimsel bir disiplinle okuyup irdeleyen ve Türk toplumuna uyarlayan öncü bir bilim adamıdır. Sosyolojinin kurucusudur, kültür ve medeniyet tarihi biliminin öncülerindendir, Fuat Köprülü'yle beraber halk biliminin bilim olmasını sağlayan ilk isimlerdendir. Gökalp, çöküş ve kurtuluş döneminde ortaya çıkan siyasî lider Mustafa Kemal'in uygulayıcılığının arkasındaki fikrî ve teorik güçlerin en etkilisidir. Belki günümüzde Gökalp'a ihtiyaç duyulmasının sebeplerinden birisi de yeni yüzyılın başlarında toplumun aynı sancıları ve felaketleri yaşamama arzusu olmalıdır. Aslında bizi Gökalp'ın yeniden okunması, anlaşılması ve değerlendirilmesinin, dolayısıyla eserlerinin yeniden yayına hazırlamasının gerektiğine iten düşünce de budur.

23 Mart 1876'da Diyarbakır'da dünyaya gelen Ziya Gökalp, çalkantılı bir eğitim hayatının ardından bir yandan araştırmalar yapıp sosyoloji dersleri vermeye çalışırken, di-

"GAZETE YAZILARI" ÜZERİNE

Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, İstiklal Savaşı'nın amacını, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kararlarını millete duyurmak, halkın bu savaşa desteğini sağlamak ve gelişmelerden toplumu haberdar etmek üzere 10 Ocak 1920'de yayımlanmaya başlamıştır. Özel bir gazete görünümünde olmasına rağmen Heyet-i Temsiliye reisi sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa tarafından tasarlanmış, adı konulmuş ve yönlendirilmiştir. 1 Aralık 1928'de Latin harfleriyle yayımlanmaya başlayan gazete, 19 Ekim 1935'te *Ulus* adını almıştır.

Birinci Meclis'in 15 Nisan 1923'te son oturumunu yaptıktan sonra feshedilip yeni seçimlere gidileceği aylarda Ziya Gökalp, Atatürk'ün isteği üzerine *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesine bir seri yazı yazmıştır. Bu makaleler Halk Fırkası'nın (Cumhuriyet Halk Partisi) kuruluşunda ve hazırlık çalışmalarında yararlı olmuştur. 17 Nisan 1923-17 Aralık 1923 tarihleri arasında yazdığı bu on beş makaleden altısı fırka, Amerika ve İngiltere'deki fırka teşkilatları hakkında, dokuz tanesi de kültür ve medeniyet, aile, millî vicdan ve millî dayanışma konuları üzerinedir.

Ziya Gökalp, "Reyimi Kimlere Vermeliyim?" adlı makalesinde, güvenilir liderlere, açık ve anlaşılır bir programa, özgürlükçü, ilerici, yenilikçi, eşitlikçi ilkelere sahip olduğundan hareketle saydığı bu ilkelerin Halk Fırkası'nda bulunduğunun altını çizmektedir. Bu makalesinde liderlerde aradığı koşulları da dile getiren Gökalp, özellikle halkı merkeze alan bir fırkanın mutlaka eşitlikçi olması gerektiğini ifade etmektedir. Gökalp'a göre, şimdiye kadar hiçbir fırkanın programı bu kadar açık olmamıştır. Bu programın

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE YAZILARI

FIRKALAR İÇTİMAİYATI

"Reyimi Kimlere Vermeliyim?"*

Yeni intihaplara (seçimlere) başlanacağını, Anadolu'yu cenuptan şimale (güneyden kuzeye) doğru kateden uzun bir yolculuk esnasında işittim. Bu haberi aldıktan birkaç gün sonra bir sabah küçük bir şehrin bir kır kahvesinde oturuyordum. Yanıma orta yaşlı bir millettaş geldi. Koynundan çıkarıp gösterdiği bir vesika, millî mücahedeye (mücadeleye) iştirak edip hizmetler ifa ettiğine (yerine getirdiğine) delalet (işaret) ediyordu. Kendisini tanıttıktan sonra dedi ki: "Ben kavga zamanlarında dostla düşmanı ayırmakta hiç tereddüde düşmedim. Fakat şimdi mebusların yeniden intihabına başlanınca, ruhum büyük tereddütler içinde kaldı. Bana milletimin verdiği intihap hakkı, aynı zamanda mukaddes bir vazifedir. Ben bu hakkı milletime faydalı olacak bir surette kullanamazsam günahkâr olurum. Biz intihap tarikiyle (yoluyla), millî hâkimiyeti mebusların eline teslim edeceğiz. İntihap edeceğimiz mebuslar iyi hareket etmezlerse vatan büyük zararlara düşebilir. Tabii bunların hatalarından biz de Allah'a ve halka karşı mesulüz. İntihap edeceğimiz kimselerin ileride nasıl hareket edeceklerini bilmiyoruz. Bu sebeple reylerimizi ne gibi adamlara verebileceğimiz hakkında beni biraz tenvir etmenizi (aydınlatmanızı) rica ederim."

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, IV(792), 17 Nisan 1923, s. 1.

Fırka Nedir?*

Millî hâkimiyet, milletteki içtimaî (toplumsal) vicdanın hâkimiyeti demektir. Milletin kendisine mahsus bir dimağı, kendisine mahsus bir sinir manzumesi, "cümle-i asabiyesi" (sinir sistemi) bulunmadığı için içtimaî vicdanı karışmamış, saf bir halde bulamayız. İçtimaî vicdan, uzvî (organik) ruh gibi, fertlerin şuuru dâhilinde yaşamak mecburiyetindedir. Aynı zarfın içinde bulunan maddeler birbirine karıştığı gibi, ferdî şuur içinde beraber yaşayan uzvî ruh ile içtimaî vicdanın da birbirine karışması zaruridir. Yalnız, galeyanlı (coşkulu) içtima (toplanmalar) zamanlarındadır ki uzvî ruh büsbütün ortadan çekilir. Bu anlarda fertlerin şuurları münhasıran (özellikle) içtimaî vicdanın istilası altına girer. O halde, içtimaî vicdanı saf ve münferit (ayrı) bir halde olarak yalnız bu galeyanlı içtimalar esnasında ele geçirebiliriz.

İçtimaî vicdan, mefkûrelerden (ideallerden) ve kıymet duygularından mürekkep olduğu için daima mefkûrevîdir. Bu sebeple, galeyanlı içtimalar halinde bulunan cemiyetler de her zaman mefkûrelidirler. Ferdî ruhlara gelince, bunlar uzvî ruh ile içtimaî ruhtan mürekkep oldukları (oluştukları) için iki makûs (zıt) tesir altındadırlar. Bu sebeple, fertler bazen mefkûreli bazen hodkâm (bencil) olurlar. Fert, içtimaî ruhun tesiri altına girdiği zaman mefkûrelidir, uzvî (organik) ruhun tesiri altında kaldığı zamanlarda da hodkâmdır. Binaenaleyh (bundan dolayı), millî hâkimiyet tabiaten (doğal olarak) mefkûreli olan cemiyetlere tam

* *Hâkimiyet-i Milliye*, IV(794), 19 Nisan 1923, s. 1.

Fırkaların Siyasî Tasnifi*

Bir fırka ya şahısların çevresinde birleşir yahut programların ve umdelerin (ilkelerin) etrafında toplanır. Birinci neviden olanlara "Hizip-Fracture" adı verilir. İkinci neviden bulunanlar "Hakikî fırkalar" adını alır. Balkan devletlerinde ekseriya fırka unvanlarının, reislerin adlarından ibaret olduğu görülür. Bunlar, hakiki birer fırka olmayıp hizip mahiyetindedirler. Zira ekseriya programları arasında hiçbir fark yoktur. Türkiye'de ise, millî hâkimiyet yeni olduğu halde, programlar ve umdeler etrafında toplanmış hakiki bir fırkanın vücuda geldiğini (ortaya çıktığını) görüyoruz.

Mamafih (bununla beraber), hakiki fırkalarda programların ve umdelerin hâkim olması demek, şahısların hiçbir kıymeti yok demek değildir. İngiliz ve Amerika fırkalarında liderlerin büyük ehemmiyetleri ve velayetleri (otoriteleri) vardır. Yalnız şu fark vardır ki, hakiki fırkalarda muktedaların (liderlerin) velayeti, müşterek mefkûreleri (idealleri), programları ve umdeleri temsil etmelerinden ileri gelir. Hiziplerde ise doğrudan doğruya şahısların etrafında toplanılır. Fırkalar, programları itibarıyla evvela "İnkılapçılar" ve "Ananeciler" diye ikiye ayrılır. İnkılapçılar, cemiyeti ıslah etmek ve cemiyetin terakki ve tekâmülünü (gelişimini) çabuklatmak isteyenlerdir. Ananecilerse; eski ananeleri (gelenekleri) muhafaza etmeye çalışanlardır. İnkılapçılığın asıl sebebi şudur:

Cemiyetlerin bünyesi değiştikçe, ruhu da kendi kendine değişir. Mesela, bir cemiyette nüfusun çoğalması,

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, IV(797), 23 Nisan 1923, s. 1.

Fırkaların İçtimaî Tasnifi*

Fırkaların siyasî tasnifi, muhtelif hürriyet telakkilerine (anlayışlarına) müstenittir (dayanmaktadır). Hürriyeti, radikaller, canlı, cansız bütün ananeleri yıkabilmekten ibaret zannederler; liberaller, canlı mefkûreleri ilâ edebilmek (yükseltmek) iktidarından ibaret görür, muhafazakârlar, canlı ananeleri tecavüzden kurtarabilmek kudreti suretinde telakki eder (kabul eder). Ölmüş olan ananeleri diriltmeğe çalışan mürteciler ise, hürriyeti, ezelî düşmanı bulunduğu hürriyete serbest hücum edebilmek için ancak bir silah olarak kabul eder.

Fırkaların içtimaî (toplumsal) tasnifine gelince, bu da muhtelif müsavat (eşitlik) telakkilerinden doğar. Bir cemiyette, müsavatın husule (meydana) gelmesine mâni olan, yani cemiyeti gayrimüsavi (eşit olmayan) kısımlara ayıran zümrelere "sınıf" namı verilir. O halde, fırkaların içtimaî tasnifi, aynı zamanda, içtimaî sınıflara göre tasnifi demektir. Avrupa'da bugün yalnız iki sınıf vardır: Burjuvalar, ameleler (işçiler). Burjuva fırkası, her yerde başka bir unvan altında gizlenir. Bazen fertçi, bazen milliyetçi olur, bazen de devlet sosyalisti yahut solidarist (dayanışmacı) gibi bir nam alır. Amele fırkasının daimî unvanı sosyalizmdir. Sosyalizm, yalnız büyük istihsal (üretim) vasıtalarını millîleştirmekten ibaret kalırsa, "kollektivizm" ismini alır. Bununla iktifa etmeyerek (yetinmeyerek) küçük istihsal vasıtalarını ve istihlâki de (tüketimi de) içtimaîleştirmeğe kıyam ederse (kalkışırsa) "komünizm" ismiyle adlanır.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, IV(802), 29 Nisan 1923, s. 1.

İngiltere ve Amerika'da Fırka Teşkilatı ve İnzibatı*

Kuvvetli teşkilata ve inzibata malik (sahip) fırkalar, bilhassa İngiltere ile Amerika'da zuhur etmiştir (ortaya çıkmıştır). Binaenaleyh (bundan dolayı), fırka teşkilatıyla fırka inzibatını buralarda tetkik etmeliyiz.

Eskiden, İngiltere'nin fırkaları, parlamentodaki mebus ve ayan gruplarından ibaretti. Her grubun başında bulunan teşkilat bir "Baş lider" ile ikinci derecedeki "liderler"den ve bunların ulakları (habercileri) makamında bulunan "Whigler"den ibaretti. Mecliste müzakerede bulunan bir kanun maddesini kabul etmek veya etmemek, kabineye itimat (güven) veya adem-i itimat (güvensizlik) reylerinden birini vermek gibi herhangi bir mesele hâdis olduğu (meydana çıktığı) zaman, baş lider; fırkasının tali (ikinci derece) liderlerini toplayarak onlarla müzakere ederdi ve her neye karar verilirse, Whigler vasıtasıyla, grubun mebusları ve ayanları arasında propaganda yapılırdı. Grubun alelâde azaları, zekâca "viy"lerden dûn (aşağıda) oldukları için onların gayet maharetle yaptıkları telkinleri kabule mecbur olurlardı. Azaların bu imtinaından (geri çekilmelerinden) sonra, mesele ehemmiyetli ise, bir de grup içtimaı (toplantı-

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, IV(829), 3 Haziran 1923, s. 1. Ziya Gökalp'ın, "Fırkalar İçtimaiyatı" üst başlığı altında kaleme aldığı yazıların kronolojik bir sıra takip etmese de bir araya getirilmesi tercih edilmiştir. Bu yazı, aynı üst başlıkla yayımlanan önceki yazılarından yaklaşık bir ay sonra yayımlanmış olmakla birlikte konu bütünlüğü sebebiyle buraya alınmıştır.